

Schopenhauer'un Düşüncelerinde Bir Özgürleşme Olanığı Olarak Müzik

DOI: 10.26466/opus.574104

*

R. Görkem Aytimur*

*Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat / Türkiye
E-Posta: gorkemaytimur@gmail.com ORCID: [0000-0001-8389-1504](https://orcid.org/0000-0001-8389-1504)

Öz

Bu çalışmada Schopenhauer'un düşüncelerinde özgür eylemin müzik aracılığıyla olanaklılığı araştırılmıştır. Schopenhauer'un felsefesinin temel kavramı olan isteme, varolan her şeyin değişmez özünü belirtmektedir. İstemenin yegane amacı yaşamını sürdürmektir. Varolan her şey de bu amaç doğrultusunda istemenin belirli basamaklardaki nesnelleşmesidir. İsteme görüngüler (fenomenler) dünyasında kendini açıklarken, uzay, zaman ve yeter sebep kalıplarıyla nesnelleşir. Tek tek varolan her şey, aynı zamanda istemenin kendisi olarak, nedensellik zincirinin bir parçasıdır ve kör bir dürtü olan isteme tarafından kuşatılmıştır. Nedensellik özgür eylemi engellemektedir. Bir isteme doğrultusunda özgürce hareket edildiği düşünülse bile, bu hep daha önceye dayanan bir başka istemenin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır Nedensellik zincirinin işleyişi bu şekildedir. Burada temel olan istemenin kendisinin bu nedensellik zincirinden bağımsız bir şekilde özgür olup olma değildir. Kör bir dürtü olan isteme tarafından kuşatılmış zorunlu bir nedensellik zinciri, özgür istemeyi engellemektedir. Çalışmanın bu bağlamında Schopenhauer'un düşüncelerinde özgür eylemin olanaklılığı incelenmiş ve bu olanaklılığın bir yolu olarak da müziğin doğası ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Schopenhauer, İsteme, Tasarım, Müzik, Özgür İrade.

Music as a Possibility of Freedom in Schopenhauer's Thoughts

*

Abstract

In this study, Schopenhauer's thoughts expressed the possibility of free action through music. The "will" which is the basic concept of Schopenhauer's philosophy refers to the invariable essence of all things that exist. The only purpose of will is to live. Everything exists is the objectivization of will in certain steps for this purpose. In the world of phenomenon, self-explanations are objectivized by space, time and sufficient reason's forms. Everything that is individually present is also part of the chain of causality, as a will itself, and surrounded by a blind impulse. Causality is the obstacle of free action. One can think to move freely in the direction of a will but this is always the result of another will based on a previous one. This is the way how the causality chain works. The basis here is whether the request itself is independent of this chain of causality. A compulsory chain of causality surrounded by will, which is a blind impulse, prevents free will. In this context, the possibility of free action is examined in Schopenhauer's thoughts and the nature of music is put forward as a way of this event.

Keywords: Schopenhauer, Will, Representation, Music, Freewill

Giriş

Schopenhauer'un felsefi düşüncelerinde özgür irade ve ona uygun eylemin olanağı önemli bir yer tutmaktadır. Felsefesinin temel yaklaşımı olan "isteme (istenc)" ontolojik bir öz olmanın yanında epistemolojik ve ahlaki bir ilkeyi de ifade etmektedir. Bu kavramsal çerçevede her şeyi kuşatıcı istemeye karşı, özgür eylem, irade veya arzunun olanağı, Schopenhauer'un düşünceleri bağlamında belirtilmiştir. Schopenhauer, isteme karşısında özgürlüğün olanağından söz ederken müziğin öneminden de söz etmektedir. Çalışmanın temel problemi Schopenhauer'un düşüncelerinde her şeyi kuşatan bir öz olan istemenin karşısında, özgür iradenin olanağının müzik yoluyla nasıl sağlanacağıdır. Bu problem doğrultusunda amaçlanan müzik sayesinde özgür irade olanağının açıklanmasıdır. Fakat bütün bu olanaklılığı ifade etmeden önce, Schopenhauer'un isteme ve tasarım olarak felsefi düşüncelerini nasıl yapılandırdığından söz etmek gerekmektedir.

Schopenhauer'un felsefesinin temelini dünyanın tasarım ve bu haliyle öznenin nesnesi olduğu düşüncesi oluşturur. Tasarım olarak dünya, hem bütününde, hem de parçalarında istemenin nesneleşmiş halidir. İstemenin nesne olması da temelde tasarım olması anlamı taşımaktadır. Schopenhauer'un felsefesindeki bu tasarım anlayışıyla, Kant'ın fenomen-numen düşünceleri arasında bir bağ kurmak mümkündür. Fenomenler yani görüngüler (görünür olanlar) deney dünyasına ait ve duyularla algılanabilir olanlar olarak ifade edilir. Diğer taraftan numen ait olduğu şeyin değişmez gerçekliği (tözü) olarak belirtilir. Kant bu tözsel gerçekliğe "Kendinde Şey (Ding-an-Sich)" demiştir. Görüngüler ile kendinde şey ikircikliği (düalizmi) Schopenhauer'un düşüncelerinde "Tasarım (Vorstellung)" ve "İsteme (Wille)" olarak karşımıza çıkar. İsteme, tıpkı kendinde şey gibi, görüngülere ait bütün kurgulardan uzak, kör ve kuşatıcı bir tözü belirtmektedir. Oysa görünen ve duyularla algılanan bütün diğer şeyler, belirli kalıplarıyla yapılanmış tasarımlardır. İşte bu tasarımlar Schopenhauer'a göre uzay, zaman, nedensellik (yeter sebep) kalıplarıyla (Kant'a göre kategorileriyle) sınırlanmış öznenin kurgulandır. Özne kendi kalıp-sınırı (bedeni) dahil, dışarıda olan bütün dünyayı uzay, zaman ve nedensellik zincirinin bir parçası olacak şekilde algılar ve tasarlar. Janaway'e göre Schopenhauer'un düşüncelerinde bu nedensellik

iki yönde önemlidir: “O yalnızca maddesel şeyler arasındaki bütün etkileşimleri yönetmekle kalmaz, aynı zamanda bu maddesel şeylere ilişkin kurgumuzdan da sorumludur” (Janaway, 2007, s.37). Özetle görünürde varolan her şey özsel bir gerçeklikten uzak, öznenin tasarımıdır.

İsteme, Schopenhauer’un düşüncelerinde her şeyi kuşatıcı kör bir tözü belirtmektedir. Bu tözün temelde tek bir ilkesi vardır, bu da varlığını devam ettirme isteğidir. İsteme varolan her şeyde görünümüne gelir ve belli basamaklarda nesneleşir. Bu nedenle varlığını devam ettirme isteği her varolanda için ortak bir dürtüdür. Schopenhauer’a göre bu aşkın öz, yaşama ilişkin tek gerçekliktir. İstemenin görüngüler dünyasına ait hiçbir ahlaki, sosyal ya da düşünsel değerle ilişkisi yoktur. O, kör bir dürtü olarak kendi gerçekliğini tüm varolanlar olarak açılar.

İstemenin nesneleşmesinin çok sayıda ve belirli basamakları vardır. “İstemenin farklı basamaklardaki nesneleşmesine ait her bilgi, duyarlılık, sınırlar, beyin, tıpkı organik yaşamın öteki parçaları gibi, istemenin nesneleşmesinin anlatımlarıdır.” (Schopenhauer, 2009, s.123). Schopenhauer bu basamakları açıklarken, Platoncu idelere gönderme yapar. İdeler, kendilerini sayısız bireyde ve öğede açığa vurmaktadırlar. Bu bireylerin çokluğu ancak uzay ile zaman aracılığı ile anlaşılabilir. Bireylerin varoluşu, varlığını sürdürüşü ve yok oluşu nedenselliğe yani, yeter sebep ilkesine bağlıdır.

Yeter sebep ilkesi, bütün sonlu olanların, bütün bireysel varlıkların en son ilkesidir. Bu ilke, bireyin bilgisine geldiği biçimiyle, tasarımın evrensel kalıbıdır. Öte yandan, Platoncu idea bu ilkenin altına girmez. Bu nedenle de ne çokluğu ne de değişimi vardır. Kendilerini onun içinde dile getiren bireyler sayısızdır, durmadan var olup, durmadan yok olurlar. Oysa ideler değişimin ve nedenselliğin dışında kalır. Yeter sebep ilkesinin onunla ilişkisi yoktur. Öznenin bütün bilgisi, geldiği kalıp bu olduğundan ve öznenin kendisi de bir birey olduğundan, ideler onun bilgi alanının içine dışarda kalacaktır. Dolayısıyla, idealar ancak bilen öznenin bireyliğinin askıya alınmasıyla bilginin nesnesi olabilirler (Schopenhauer, 2009, s.120).

Platon’un ide’si, kendinde şeyin yani istemenin uygun nesneleşmesidir. Böyle düşünüldüğünde ide, zorunlu olarak nesnedir. İde, istemenin uygun nesnesi olarak aynı zamanda bir tasarımıdır ve istemenin

nesneleşmesinin en üst basamağıdır. Oysa istemenin kendisi bir tasarım değildir. İsteme ile idenin farkı da budur. İde'yi tek tek ve geçici varolanlarda çoğaltan yeter sebep ilkesidir. Tek tek bireyler görüngüler dünyasına ait bir "çokluğu" ifade ederken, ide birliktir.

Tek tek bireyler istemenin yeter sebep ilkesi doğrultusunda dolaylı nesnelleşmeleridir. Görüngüler dünyasına ait bu bireyler ile kendinde şey olarak istemenin arasında ideler durur. Schopenhauer'a (2009) göre, Platon ile Kant arasındaki büyük uzlaşmanın temeli de budur. Kısaca söylemek gerekirse, istemenin upuygun nesnesi ide iken; dolaylı, bulanık nesnelleşmiş hali çokluklar, bireyler, görüngülerdir. Schopenhauer'a (2009) göre, bireyler olarak kendi dışımızda varolanı bir gövde (beden) ve bu gövdeye bağımlı duyular aracılığıyla algılamaktayız. Algılananlar ise bireyin tasarımları olan tek tek varolanlardır. Beden kendinde biricik olan ve istemenin dolaylı ve somut nesneleşmesidir. Bu haliyle de istemenin dolaylı nesnelere arasında bir nesnedir; uzay, zaman ve yeter sebep kalıplarıyla kuşatılmıştır. Bedenin, bu kalıpların dışında bir algılama biçimi yoktur. Yani bireyin algısı varolanı bir birlik olarak kavrayacak düzeyde değildir. Ezeli ve zaman dışı olan istemenin saf bilgisini ya da onun upuygun nesneleşmesi olan ideyi kavrayamaz. Sonuç olarak, idenin ya da istemenin kendisinin bilgisinin, uzay, zaman ve yeter sebep kalıplarına bağımlılığı yüzünden, bireyin bilme yetisinin dışında olduğunu söylemek mümkündür.

Bu noktaya kadar Schopenhauer, Kant'ın kendinde şeyi ile isteme arasındaki kurduğu özdeşliği Kant çizgisinde sıkı bir şekilde takip etmiştir. Sonraki aşamada ise Kant'ın bilinemez olarak nitelediği kendinde şeyin (ya da istemenin) bilenebileceğinden söz etmiştir. Schopenhauer, saf istemenin ya da onun upuygun nesnelleşmiş hali olan idenin bireylerde ortaya çıkacak bilgisel bir dönüşüm ya da yükselmeye bilenebileceğini ifade etmiştir. Birey, bu sayede, istemenin esaretinden kurtulmuş ve bilginin saf ve isteksiz öznesine dönüşmüştür. Yeter sebep kalıbını aşmış ve nesnelere arasındaki ilişkinin durağan seyrine dalmıştır. Böylece ideler ya da istemenin kendisi saf öznedeki bilinir olmuştur (Schopenhauer, 2009, s.123 -124).

Bir kişi, usun gücüyle yükselttilerek şeyleri görme bakımından alışılacağı yolu bırakır. Yeter sebep ilkesinin kalıpları onu zorlasa bile, yalnızca nesnelere birbiri ile ilişkisini izlemeye son verir.

Şeylerin nerede, ne zaman, niçin olduğunu, onların nereye gittiğini göz önüne almayı bırakır. İlişkilerin izini sürmenin en son amacı, her zaman kişinin kendi istemesiyle bir ilişki kurmasıdır. Yalın biçimde, onların ne olduklarına bakar. Soyut düşüncelere, aklın kavramlarına, kendi bilincinin kullanımına izin vermez. Tersine usunun bütün gücünü algılamaya verir. Bir görünümü, bir ağacı, dik bir kayalığı, bir yapıyı ya da başka bir şeyi bütünüyle algılamaya dalar. Bütün bilincini, gerçekten varolan doğal bir nesnenin sessizce, derin derin düşünülmesiyle doldurur. Kişi kendini nesnede yitirir. Açıkçası kendi bireyliğini, isteğini unuttur; salt, saf özne olarak; nesnenin tertemiz bir aynası olarak varolmayı sürdürür. Öyle ki, sanki algılayan biri yoktur, yalnızca nesne vardır. Kişi, algılayanı, algıdan ayıramaz, bundan böyle ikisi bir olur. Çünkü bütün bilinç bir tek duyuşsal resimle doldurulmuştur. Nesne, nesne dışındaki bütün ilişkilerin dışına çıkma noktasına ulaşmışsa, özne de istemeyle tüm ilişkilerinin dışına çıkmışsa, bilinen artık bireysel bir şey değil bir ideadır, ezeli bir kalıptır. Bu ise istemenin doğrudan nesne olması halidir. Bu algıda kendinden geçen kişi, bu yüzden artık birey de değildir (Çünkü birey, böyle bir bilgide kendini yitirmiştir). O, saf, isteksiz, acısız, zamansız bilgi öznesidir (bilginin saf öznesidir) (Schopenhauer, 2009, s. 125).

Schopenhauer (2009), saf öznenin seyre dalışını türünün idesine dönüşmesi olarak ifade eder. Bu saf özne için uzay, zamanın ya da nedenselliğin hiçbir önemi kalmamıştır. Tasarım olan dünyanın gerçek özünün upuygun nesnesi olan ideyle bir olan özne için artık 'özne – nesne' ikircikliği de ortadan kalkmıştır. İde özne ile nesneyi kendinde içermektedir. Bu birlik halinde, tasarım olarak dünya yerini isteme olarak dünyaya bırakmıştır. Bu da gerçekliğin upuygun görünümüdür.

Bir kişi, birey olmaktan bilginin saf öznesine dönüştüğünde artık dünyanın kendinde bir anlamı olmadığını fark eder. Uzay, zaman kalıplarıyla kuşatılmış dünyanın ve kendi içinde deviniminin özsel bir gerçeklikle ilişkili olmadığını bilmektedir. Schopenhauer'a (2009) göre,

görüngüler dünyasına ait tek tek varolanlardaki anlam, onlarda içkin olan ide kadardır.¹

İdeyi bilme konusu, görüngüler dünyasında tek tek varolanların algılayarak ulaşılabilecek bir şey değildir. Belli basamaklarda istemenin dolaylı nesnelleşmiş halleri olarak görünenler, bu nesnelere maruz kalan bireyde illüzyon ve tasarımlar olarak algılandıklarından, istemenin saf hali ya da onun uygun nesnelleşmesi olan idenin bilgisinden uzaktır. Bu anlamda ide ya da istemenin kendisi dışarıda varolan tek teklere ilişkin deneyimlerle anlaşılacak bir şey değildir. Birey zaten istemenin kendisidir. Schopenhauer'a (1958) göre, ide ya da isteme bilgisi için, bireyin (kendimizin) yine kendisine yönelmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, dışarıda varolanlardan açıkça kavrayamadığımız özün bilgisi için, içsel bir yoldan söz etmek mümkündür.

İsteme, kör bir dürtü olarak, tek bir amacını gerçekleştirmek için sürekli iş başındadır. Burada istemenin bu tek amacının 'varlığını sürdürme isteği' olduğunu tekrar belirtmek gerekmektedir. Varolmak, yaşamak hatta ölmek bile bu amaca hizmet etmektedir. Amacın belli bir koşul için gerçekleştirilmiş olması, istemenin sürekli işleyişini durdurmaz. Bu nedenle istemenin amacına ereceği, son bir doyum anı söz konusu değildir. İstemenin bu işleyişi, sonsuza kadar kendini gerçekleştirmek için, devam eder. İstemenin kendi amacı gerçekleştirmesi yönündeki çabasına karşı çıkan engeller 'acı'nın sebebidir. İstemenin kendini gerçekleştirmesi ise sevinç ve mutluluğun ifadesidir. Bu nedendir ki istencin akıldışı sonsuz uğraşı karşısında, kalıcı bir mutlulukta söz konusu değildir. Amacı için uğraşı her seferinde bir hoşnutsuzluk üzerinden harekete geçmektedir. Hoşnutsuzluğun (istemenin bireylerde kendini gerçekleştirebilmesi anlamındaki eksikliğinin) kendisi acı ve ızdırap vericidir ancak bunun karşısında sonsal bir doyum, huzur ya da mutluluk da söz konusu değildir. İstemenin doyuma ulaştığı nokta, amacı için yeni

¹ Burada temel alınan Platon'un ide düşüncesini Schopenhauer'ın kavrayış şeklidir. Bu anlamda düşünüldüğünde Platon'un kendisinin ideleri açıkladığı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin görüngüler dünyasına ait şeylerin ideleri Platon'a göre yoktur. İdeler kavramsal olarak varolanlarla ilgili bir açıklamadır. Bununla birlikte Platon'a göre her kavramın da idesi olmamaktadır. Özetle tekrar etmek gerekirse bu çalışmada ide düşüncesi Schopenhauer'ın kavrayışı temel alınarak ele alınmış, Platon'un düşünceleriyle karşılaştırma yapılmamıştır.

uğraşının acısının başlangıcıdır. Çatışma sürekli devam etmektedir. Schopenhauer'un felsefesi bu anlamıyla çileci (asketik) düşünce biçimidir.

Kendisinin dolaylı nesnelleşmeleri olarak tek tek varolan her şey gibi, bireyler de (insanlar da) istemenin kör dürtüsünün esiridirler. Bu varolanların her birinin evrimsel dönüşümleri kendilerindeki varolma isteğine göre meydana gelmiştir. Örneğin insanın üreme, yemek yeme, nefes alma gibi temel yaşamsal mekanizmalarına hizmet eden organlar bile uzay, zaman ve nedensellik kalıpları içinde istemenin amacını gerçekleştirmek (varlığını sürdürmek) için evrimleşmiş durumdadır. Bütün türler varlıklarını sürdürmek isteğiyle evrimleşmişlerdir. Hiçbir türde varlığını sürdürmekle ilgili olmayan bir yapı yoktur. Bütün bu yapılar istemenin sonsuz amacına hizmet etmekte ve onun kölesi olmaktadır. Yaşamak ya da varlığını sürdürmek de istemenin acı ve ızdırıp dolu kör dürtüsünün esareti demektir.

İstemedenden ve onun kör amacından bütünüyle kurtulmak, bireyin ancak istemenin nesnelleşmesi olan bedeninden vazgeçmesiyle yani ölmesiyle mümkündür. Bu şekilde nedensellik zincirine bağımlı bir beden kalmayacağından istemenin kendi amacını gerçekleştirmek isteyeceği bir varlık alanı da söz konusu olamayacaktır. Diğer taraftan Schopenhauer sürekli olmasa bile, bir an için istemenin köleliğinden kurtulmanın olanağının, istemenin ve onun upuygun nesnelleşmesi olan idenin birlik halini kavrayabilecek bilince yükselmeye mümkün olacağını ifade eder. İsteme olarak birey, kendine döner ve kendini ortadan kaldırırsa, Schopenhauer'un tanımıyla, "Mayanın Peçesi"² bir an için aralanır ve aşkınsal istemenin bir bütün olarak hakikatine ulaşılır. Böylece insan yaşarken de bir an için istemenin amacını gerçekleştirmek için dayattıklarından ve ızdırabından kurtulur. Saf özne olarak insan, varlığın bir bütün olan halini seyre dalar, özgürleşir.

Schopenhauer istencin köleliğinden kurtularak özgürleşme olanağını sanatçıların (dehaların) ve azizlerin elde edebildiklerinden söz eder. Schopenhauer'a (2009) göre sanat, şeylerin değişmez özünü, yani ideleri yeter

² "1813'te doktora söyleminin yayınlanmasından kısa bir süre sonra Schopenhauer Weimar'da onu Hint Felsefesi yazısıyla tanıştıran Oriental bilimci F. Mayer ile karşılaştı. Ve yaşamı sonuna dek Doğu Felsefelerine ilgisini sürdürdü. Yaşlılığında Upanishadların metni üzerine meditasyonlar yaptı. Bu yüzden kendi tasarımı olarak dünya kuramını Hint Maya öğretisiyle ilişkilendirmişse bu şaşırtıcı değildir" (Copleston, 1998, s.31).

sebepler ilkesinden bağımsız görme yoludur. Deha sanatçı da bu özü sanat yoluyla kavrayan kişidir. Tüm sanatlar istemenin upuygun nesneleşmiş halini kavranabilir kılarken, müziğin durumu farklıdır. Müzik idelerin değil, istemenin kendisinin kavranışını sağlamaktadır. Bu nedenle de diğer sanatlardan üstün bir konumdadır. Aziz (ermiş kişi) ise istemenin beden üzerindeki bütün baskılarından kurtulmak için, kendi bedeninin istençlerinden vazgeçer. Bedenin istençlerinden bütünüyle vazgeçmek, bedenin kendisinden vazgeçmek, yani ölmek anlamı taşıdığından, aziz bu vazgeçişini ilerletebildiği noktaya kadar götürür. Kendindeki saf özü arayan aziz, bedenin nedensellik zincirine mahkum güdülerinden kurtulmaya çalışır, yani yaşarken yaşamdan vazgeçer. Bir an için istemenin kuşatıcı baskısı kırılır ve istemenin dolaysız nesneleşmiş hali olan ide, bir bütün olarak aziz tarafından kavranır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi gereği bu aşamadan sonra, istemenin kuşatıcılığı karşısında özgürleşme olanağı açısından azizin kavrayışı bir kenara bırakılarak, müziğin bu bağlamdaki öneminden söz edilecektir. Ancak öncelikle özgürleşme kavramının Schopenhauer'un düşüncelerinde ne anlama geldiği ele alınmalıdır.

Özgür Eylem, İrade

Schopenhauer, özgürlük kavramını farklı türlere ayırmaktadır.

Bu türler şöyle sıralanabilir:

- a) **Fiziksel özgürlük:** Herhangi bir maddi engelin yokluğudur.
- b) **Entelektüel Özgürlük:** İstemli ve istemsiz düşünme gücü.
- c) **Ahlaki Özgürlük:** Özgür istenç kararı.

Fiziksel özgürlük tanımı varlıklar için istemenin karşısında bir engelin olmaması anlamını taşır. Bu bakımdan özgür eylem için hareket noktası istemedir. İsteme doğrultusunda hareket eden ya da davranan her şey özgürdür, yani özgürlük, kendi istencine uygun olma anlamı taşımaktadır. Fiziksel özgürlük kavramı, anlamını en çok canlı varlıkların eylemleri olarak bulmaktadır.

Schopenhauer (2000), fiziksel özgürlüğün tanımındaki gibi, kendi istediğini engelsizce yapabilme olanağı karşısında "istençin kendisi özgür

müdür?" sorusunu irdeler. İstemenin kendi başına özgür olup olmadığına bakıldığında, bir istemenin nedensellik bağıyla bağlı, kendinden daha önce varolan başka istemelerle ilişkili olduğu anlaşılır. İsteme, edimlerinin önceki zincirini görmez. Sadece o anki isteminin bilincindedir. Bu nedenle de birey, istemeni özgür zannetmektedir. Oysa kör bir dürtü olan isteme tarafından kuşatılan zorunlu bir nedensellik zinciri özgür istemeyi engeller. Burada zorunlulukla nedensellik aynı içeriktedir. "Her nedenin sonucu zorunludur, her zorunluluk bir nedenin sonucudur" (Schopenhauer, 2000, s.18). Haliyle tasarımlar dünyasına ait kurgusal değerler dışında (ki bu değerlerin zaten hakikatin kendisiyle bir alakası yoktur), özselsel bir irade ya da ahlaktan söz etmekte mümkün değildir. Aynı şekilde özgür eylem de istemenin kuşatıcılığında söz konusu olamaz.

Schopenhauer, istemenin özgürlüğü ya da gerçek anlamda bir özgür eylemin olanağını da yine istencin köleliğinden kurtulma yoluyla açıklar. Burada kendi özününün bilincine varmış saf bilen özneye tekrar atıfta bulunur. Öz-bilince (iç-duyu) yükselmiş özne, tüm duygu ve arzuları istemenin dışavurumları olarak kavrayacak, haz ve acı arasındaki bütün duygulanımları da aynı şekilde değerlendirecektir.

Özgürlük kavramı Descartes'ın beden-ruh ikircikliği gibi ruha atfedilecek birşey de değildir. Schopenhauer'a göre zaten istemenin dolaylı nesneleşmesi olan beden dışında bir ruh söz konusu değildir. Benzer bir karşı duruşu Kant karşısında da gösterir. Kant'a göre özgür eylem, irade ya da ahlak insanda akıl olduğu için vardır. Oysa Schopenhauer'a göre akıl, sadece ihtiyaçlarımızı nasıl karşılayacağımızı bize söyler. Akıl, ahlakla ilişkili değildir ve insan doğasının işleyişinin bir parçasıdır. Ahlak insanın karakterinin bir özelliğidir ve baştan bellidir. Karakter ise bize doğanın kattığı bir şeydir. Karakterimiz görüngüler dünyasına ait şeyler karşısında doğru ya da yanlış; iyi ya da kötü karar almamızı sağlar, ancak bu değerlerin hiçbiri özselsel bir gerçeklikle ilişkili değildir. Tek tek şeylere ilişkin değerlerimiz bir kurgu, tasarımdır. Her bir kararımız bir nedensellik zincirinin sonucudur. Bu bakımdan Schopenhauer, tıpkı özgür irade gibi, sürekli bir ahlaklı bir eylemin de söz konusu olamayacağını söylemektedir. İstencin köleliğinden kurtulmak için ne yapılması gerekiyorsa, özgür bir eylem ve irade için de aynı şey söz konusu olmalıdır. Bu da ancak istencin nedensellik kalıbıyla dayattığı kuşatıcı bakışını kırmakla söz konusu olur. Birey kendine dönüp, öz bilincini kazanarak

bilginin saf öznesine dönüşür. Böylece ideyi ya da istemenin kendisini bir bütün olarak kavrar ve özgür kalır. Bu, istemenin dolaylı bir görünümü olan bedenin esaretinden kurtularak veya sanat yoluyla mümkündür. Bilginin saf öznesi olarak kendini bir an için özgür kılmayı başarabilenler de, aziz ve deha sanatçılardır. İşte bu aşamadan sonra Schopenhauer'un düşüncelerinde sanatın, özellikle de müziğin isteme karşısında nasıl bir özgürleşme olanağı sağladığından söz edilecektir.

Schopenhauer'un Düşüncelerinde Sanatın ve Müziğin Yeri

Schopenhauer, aşkınsal olanın bilinebilmesinin yollarından biri olarak sanattan söz etmektedir. Bütün ilişkilerin dışında olanla, dünyada gerçekten öznlü olan tek şeyle, idealarla, kendinde şeyin, istemenin doğrudan, upuygun nesneleşmesiyle ilgili bilgi sanat aracılığıyla kavranır ve bu da deha sanatçının işidir.

O, saf seyre dalış aracılığı ile kavranan ezeli ideaları, dünyanın bütün görüngülerindeki özsel, yerleşik öğeyi yineler ya da yeniden yaratır. Sanat, ideanın içinde üretildiği gerece göre yontu, resim, şiir ya da müzik olur. Onun tek kaynağı, idealarm bilgisidir; tek amacı bu bilginin iletilmesidir. Bilim en son amaca hiçbir zaman ulaşamaz, tam bir doyuma da eremez. Tersine, sanat her yerde amacına ermiştir. Çünkü o, seyre dalışının nesnesini dünyanın gidişindeki akıştan koparıp alır, bu nesneyi önünde yalıtılmış olarak tutar. Bu akımda küçücük bir şey olan bu bir tek şey, sanat için bütünü temsilcisine dönüşür, uzamla zamandaki sonsuz çokluğa eşdeğer olur. Böylece sanat bu özel şeyin üzerinde durur, zamanın çarkını durdurur (Schopenhauer, 2009, s.132).

İdeler nedensellik ile ilişkisizdir ve sanat aracılığıyla ve estetik bir seyre dalışla kavranır. Deha sanatçının bunu yapabilmek için doğal bir yetisi vardır. Dehanın yetisi görüngüler dünyasına ait tüm değer ve amaçları bir kenara bırakabilme becerisidir. Sanatçı, tasarım olarak dünyanın yerine, ide olarak dünyayı kavramak için nedensellik zincirini kırar, özgürleşir. Böylece bilmenin isteksiz, saf öznesine dönüşürler. Sanatçının bu deneyimi akılla kavranacak birşey değildir. Sanatçının yolu bu anlamda estetik bir deneyimi ifade etmektedir.

Deha sanatçıyı estetik seyire çağırır, doğanın kendisidir. Sanatçıyı bilmenin saf öznesi olma yoluna çağırır hoş ve güzel nesnelere. Doğal güzellik, sanatçının bu sürecine dışsal bir yardımcıdır. Tıpkı Platon'un düşüncelerindeki gibi, tek tek olarak varolanlardaki güzelliği görmek, güzellik idesine giden yolun hareket noktasıdır. Schopenhauer'a (2009) göre, Bireyin durdurak bilmeyen istek, tutku ve kaygıları ona ızdırap verirken, doğaki güzellik onu bir an için yatıştırır, iyileştir.

Schopenhauer'a göre, sanat yapıtı aracılığıyla duyulan estetik haz ile doğrudan doğayı, yaşamı seyretmekten sağlanan haz, birdir, aynıdır. "Sanat yapıtı, bu hazın dayandığı bilgiyi kolaylaştırmanın bir aracıdır yalnızca. İdeyi bilen, gerçeği pek bilmeyen sanatçı, yapıtında saf ideyi yeniden üretmiştir, onu gerçekten soyutlamıştır. Sanatçı dünyayı onun gözleriyle görmemize izin verir." (Schopenhauer, 2009, s.144). Doğaya bakarak yaşanan estetik deneyimle birlikte sınırlar kalkar ve saf, isteksiz bilmenin seyrine dalınır. Artık Maya'nın peçesi aralanır ve mutluluğun ya da mutsuzluğun bir önemi kalmaz. Birey artık varolanı bir bütün olarak kavrayan özneye dönüşür. Saf bilmenin getirdiği kavrayışla birlikte, istemenin köleliğinden kurtulmuş, özgürleşmiş olunur. Dünyanın biricik gözüne dönüşerek, acılardan arınmış olunur.

Deha sanatçının eserleri, ideleri görünür kılmaktadır. Eren'e göre Schopenhauer (2018), her eserin de bu güce sahip olmadığından söz eder. Kimi eserler ideleri apaçık gösterirken, kimisi daha az göstermekte ya da hiç göstermemektedir. Bununla birlikte her sanat alanı da ideyi aynı şekilde göstermemekte, farklılıklar içermektedir. Farklı sanat alanları, farklı ideleri görünür kılmaktadır. Örneğin, mimari yerçekimi, birleşme, sertlik, katılık, taşın evrensel nitelikleri, istemenin ilk, en yalın, en eklemlememiş hallerini gösterirken; şiir, trajedi (Schopenhauer burada dram sanatından söz etmekte) gibi sanatlar yaşamsal değerlerin özlerine ilişkin idelere yönelmişlerdir.

Ancak müzik, Schopenhauer'a göre bütün diğer sanatlardan apayrı bir yerde durmaktadır. Bu bakımdan Schopenhauer'un düşüncelerinde müziğin yerinden ve özgürleşme olanağı olarak öneminden ayrıca söz etmek bir gerekliliktir.

Müzik

Schopenhauer'a (2009) göre müzik, diğer sanatlardan ayrı bir şekilde ele alınması gereken bir sanattır. Müzik, görüngüler dünyasına ait şeylerin değişmez özleri olan idelerin bir görünümü değildir. Diğer sanatlar istemenin upuygun nesneleşmesi olan idelerin taklidi ya da yeniden üretimiye, müzik çok daha derin bir sanattır. Bu nedenle insanların üzerindeki etkisi de çok güçlüdür. İnsanın bilincinin derinlerinde bütünüyle kavranılır. Green'e (1930) göre, diğer sanatlar da insanları etkilemektedir ancak, müzik hiçbir zaman doğrudan temsil edilemeyecek olanın (istemenin) kopyası olması bakımından etkisi çok daha farklıdır.

Sanat eserleri tek tek şeylerin canlandırılmasıyla, istemenin upuygun nesnesi olan idelerin kavranmasını sağlayan bir nesnelleştirme değildir. Bütün sanatlar, idealar aracılığıyla istemeyi dolaylı olarak nesnelleştirmektedir. Yani sanat eseri idelerin taklidi, görünümüdür. Oysa müziğin idelerle bir ilişkisi yoktur. Bu nedenle görüngüler dünyasından tamamen bağımsızdır ve onu görmezden gelir (2009: 196). Sanatlar, istemenin dolaysız nesnesi olan idelerin taklidiye, müzik istemenin kendisinin kopyası, onun görünür halidir. Goehr'e (1996) göre Schopenhauer, tasarım olarak dünya olmasa bile müziğin bir şekilde olabileceğinden söz eder. Müzik diğer sanatlardan bu nedenle ayrılır. Müziğin insanlar üzerindeki etkisinin güçlü olmasının nedeni de budur. İsteme, hem idelerde hem de müzikte kendini dolaysız nesnelleştirir. Bu nedenle müzik ile ide arasında bir benzerlik olmasa bile bir analogi söz konusudur. Müzik ile ide arasındaki bu birebir benzemezliğin temel sebebi, müziğin dilinin bilinçsizce kavranılmasıdır. Bilinçli veya bilinçsizce kavranılan sanatlar arasındaki fark, Schopenhauer'a göre besteci ile diğer sanatçıların da ayrı değerlendirilmesine sebep olmaktadır. Besteci, bilinçsiz bir şekilde, kendi müziğine dünyanın özünü temsili eden bir form verir. Oysa ressam, heykeltıraş, şair gibi diğer sanatçılar, sanatsal çalışmalarını yaparken, kısmen de olsa, görüngüler dünyasına ait olanların özündeki ezeli-ebedi formların yeniden üretildiğinin bilincindedirler. Bu nedenle, bestecinin eserinin metafiziksel karakteri, kendisi için bilinçsiz kalırken, diğer sanatçılar yaptıkları metafiziksel edimin bir tür farkındalığına sahiptirler.

Müziğin doğası görüngülerden bağımsızdır ve istemenin kendisinin ifadesidir. "Müzik, görünmeyen ama bize seslenen bu diri tin, dünyaya

bir biçim vermek için, onun ete kemiğe bürünmesi için çalışır, yani dünyayı benzer bir örnekte canlandırmaya uğraşır... Böylece biz dünyayı "gövdeleşmiş müzik" diye adlandırabileceğimiz gibi "gövdeleşmiş isteme" diye de adlandırabiliriz" (Schopenhauer, 2009, s.202).

Müzik dünyanın içsel özünü seslerle, yetkin ve doğru bir anlatımla ifade etmektedir. Dünyanın özsel doğası üzerine upuygun bir yöntemle yaklaşmak, felsefenin yoludur. Müziğin görünür kıldığını, kavramlarla yeniden ele almak da mümkündür. Bu bakımdan müziğin bilinçsizce gerçekleştirdiği metafiziksel uğraşı, aslında gerçek felsefenin kendisidir. Yani müzik istemeyi görünür kıldıkça, bir yandan da bilmeden felsefe yapmaktadır.

Müziğin öznesi bir tasarım değildir. Bu nedenle tasarım için atfedilebilecek herhangi bir gerçekliği yoktur. Görüngüler dünyasına ait duygu ve değerlerden uzaktır. Doğası gereği hafif ve saçmanın karşısındadır ve ciddi bir yapıdadır. Müzik, bilinçli bir taklit de değildir, çünkü istemenin kendisi kavramlar aracılığıyla bilinçli bir şekilde gösterilemez. İstemenin kendisinde uzak taklitçi müzikler bunu yapmaktadırlar. Bu tür müziklerden vazgeçilmelidir.

Müzik her yerde ve herkes için evrensel bir dildir. Müziği ezgisi sevinç ve mutluluğu ifade eder çünkü isteme için asıl gerçeklik bunlardır. Ezgi, kalbe yönelmiştir ve akıl yürüterek kavranılmaz. Yani müziğin dili sezgisel bir kavrayış gerektirmektedir. Bu nedenle akılla tasarlanmış ya da ifade edilmiş müzik istemenin uygun ifadesi değildir. Bununla birlikte müziğin sözleri de, müziğin kendi özünü sınırlayan ya da yönlendiren bir yapıdadır. Bu da, müziğe dışsal bir etki demektir. Müzik güfteye (sözlere) ya da kendisine dışarıdan benimsetilen başka gerçekliklere benzer bir tabii oluş içinde bağlıdır, her ne kadar bu boyun eğiş o kadar kaçınılmaz olmasa da. O her şeyden evvel kendisini güfteye uydurmalıdır, her ne kadar o buna kesinlikle muhtaç değilse ve aslında o olmaksızın çok daha özgürce hareket ederse de. Ne var ki müzik sadece her notasını güftenin sözcüklerinin uzunluk ve anlamına uydurmak değil, fakat aynı zamanda baştan sona güfte ile belli bir tutarlılık içerisinde olmak ve aynı şekilde dışarıdan benimsetilen diğer keyfi hedeflerin karakterini taşımak ve buna uygun olarak kilise, opera, bando, dans ve benzeri (türden şeylerin) müziği olmak zorundadır (Schopenhauer, 2012, s.50).

Schopenhauer, müziğin doğasının sözlerle sınırlanması konusunda opera sanatını da eleştirmektedir. Opera saf bir müzik olmaktan çok etkisini farklı araç ve yöntemleri üst üste getirerek, estetik hazzı zorlayan ve dayatan bir eğlence ürünüdür. Oysa gerçek müzik eserleri duyarlı bir ruh, yoğunlaşma ve dağılmamış dikkat talep etmektedir. Ancak bu şekilde müziğin içinde, kişi kendini kaybedebilmektedir. Opera müziği ise abartılı, şatafatlı, renkli ve gösterişli haliyle birlikte, bir de librettodaki olay örgüsünün müziğin sınırlandırılışı bakımından, derinliğini bütünüyle kaybetmiştir. Bu şekilde müzik özsel ve gizemli anlamını yitirmektedir.

Her ne kadar Schopenhauer sözlü müziğin, müziğin saf dilini engellediğini söylese de, sözcüklerle müziğin uyumlu bir hale gelebileceğinden de söz eder:

Müziğin sözcüklerle bağdaştırılması ve uyumlu hali getirilmesi mümkündür. Hatta bu bağdaştırma ve uyarılma sezgisel kavrayış vasıtasıyla meydana getirilen bir olaylar dizisine kadar götürülebilir ve böylece bütünüyle işsiz güçsüz kalmaktan hazzetmeyen sezgisel biçimde kavrayıp düşünen aklımız da kendine kolay ve paralel bir uğraş bulabilir. Bu suretle dikkat bile müzik üzerine daha sağlam biçimde sabitleşir ve onu takip eder; aynı zamanda sezgisel kavrayışın bir resmi veya sureti, sözgelimi külli bir kavram için bir örneğe benzer bir model veya şema, tınların kalbe hitap eden evrensel dilleriyle söyledikleri şeye uyarlanır (Schopenhauer, 2012, s.52).

Schopenhauer, müziğin armonik ve melodik yapısıyla, doğa arasında bir analogiler kurar. Bu sayede müziğin, dünyanın ve doğanın özünü nasıl ifade ettiğini belirtir.

Müzikte bas notalar inorganik doğayı, dünyanın kütesini ifade etmektedir. Bu bakımdan bas notalar istemenin en alt basamaktaki nesneleşmesinin temsilidir. Armonideki alt sesleri olan baslar, armoni kuralları gereği, hep tiz bir notaya ya da nota gruba eşlik ederler, onlarla birlikte tınlarlar. Bas notalar melodinin gezindiği tiz notaların temelidir. Her bir tiz nota titreştiğinde, bir bas notayla rezonans olmaktadır. Bu da tüm doğadaki cisimlerin, organik varolanların dünyadan evrildiğinin ve gezegenin onlara kaynaklık ettiğinin ifadesidir.

Bas seslerin en alt sınırının altındaki ses duyulamaz. Bu, şu olguyla örtüşür. Biçim ile nitelik olmaksızın hiçbir özdek algılanamaz.

Yani, özdek, içinde bir ideanın kendini dile getirdiği, daha fazla açıklanamayan bir güç ortaya çıkmadan algılanamaz. Daha genel olarak da hiçbir özdek büsbütün istemesiz olamaz. Dolayısıyla, nasıl bir sesin entenasyonu notadan ayrılmıyorsa, istemenin nesneleşmesinin belli bir basamağı da özdekten ayrılamaz (Schopenhauer, 2009, s.197).

Yüksek (tiz) notalar organik varolanları, yani bitki ve hayvanları temsil ederler. Dizilerdeki farklı nota yükseklikleri istemenin farklı basamaklardaki nesnelleşmesinin ifadesidir.

Pes ya da tiz sesler oldukları halleriyle bir anlam sürekliliğine sahip değildir. Onların armoni kuralları gereği birbirleriyle ilişkilenecekleri de, görüngüler dünyasında varolan tek tek şeylerin yaşamı anlamlı bir bütün olarak görebilecek, tutarlı bir bilinçden eksik olmalarını imler. Tek tek varolanların hiçbirisi kendi türü ile ilişki içindeyken bu bilince erişemez. Türüne ait katı kuralların koyduğu sınırlarla bilgisel bir dönüşüm söz konusu olamaz. Bu tıpkı tek tek seslerin, doğuşkanları gereği diğer seslerle kurduğu armonik ilişkiye benzemektedir.

Melodi, müzikte özgürleşme olanağıdır. Tutatlı ve bütüncül anlamıyla ilerleyen bir melodi, başlıca duyulan bir ses dizimi olarak istemenin en yüksek düzeyde nesneleşmesinin temsilidir. Melodi insanın bilinçli yaşamını ve uğraşlarını ifade eder.

Ona (melodiye) us bağışlandığı için, yalnızca o kendi gerçekliğinin, sayısız olanağın çığırında hem önüne hem arkasına bakar durur. Böylece yaşam çığırını bilinçle tamamlayarak onu anlamlı bir bütün yapar. Benzer biçimde yalnızca melodide baştan sona anlamlı, yönelimsel bir bağ vardır. Böylece melodi, kendi üzerine düşünerek aydınlanmış istemenin öyküsünü söyler. Bu isteme art arda gelen eylemler olarak gerçekliğe kendi damgasını vurur. Ama melodi daha fazlasını da söyler. Melodi istemenin gizli öyküsünü anlatır, onun her dürtüsünü her uğraşını, her heyecanını resmeder. Aklın geniş, olumsuz 'duygu' kavramı içinde topladığı her şeyi, aklın soyut kavramlarının içine daha fazla alınamayan her şeyi resmeder melodi (Schopenhauer, 2009, s.199).

Schopenhauer, melodilerin sonsuz çeşitliliğini doğadaki bireylerin, türlerin, tek tek varolanların ve onların yaşam biçimlerinin ve hallerinin sayısız çeşitliliğiyle ilişkilendirmiştir. Hoşnut olma, mutluluk ya da sevinç

istemenin doyumunun bir göstergesidir. Bununla birlikte mutluluk sürekliliği ve kesintisiz değildir. İstemenin doyuma ulaştığı an yani mutlu olma anı yeni bir istemeye hızlı bir geçişle kırılır. Yeni istemenin gerçekleşme çabası acı, can sıkıntısı ve bıkkınlık sebebidir. Buna benzer şekilde melodinin de yapısı temel tonaliteden sayısız farklı yollara sapma özelliğindedir. Bu anlamda sadece armonik aralıklara değil, tonalitenin diğer derecelerine de yönelme eğilimindedir.

Ağır melodiler, çarpıcı, sancılı uyumsuzluklar, ana tona birçok ölçüden sonra geri dönme, gecikmiş, zor elde edilen doyumla koşut olarak üzüntülüdür. İstemenin yeni uyarıcısının gecikmesinin, bıkkınlığın, uzayıp giden ana tondan başka anlatılamaz. Bunun etkisi çok geçmeden katlanılmaz olur. Pek tek düze olan, anlamsız melodiler bu etkiye yaklaşır. Hızlı dans müziğinin kısa, çekici tonları, kolay ulaşan olsa olsa sıradan bir hazza anlatır gibidir. Öte yandan büyük evreleri, uzun pasajları, geniş kapsamlı değişimleriyle Allegro maestoso, uzak bir amaca sonunda erişmeye doğru, daha büyük, daha soylu bir çabayı imler. Adagio, bütün önemsiz doyumlara tepeden bakan, büyük, soylu bir çabanın çektiği üzüntüyü dile getirir. Minör ile majörün etkisi harikadır. Bir yarım tonun dönüşümü, majör yerine minör üçlünün ortaya çıkışı nasıl da şaşırtıcıdır. Minördeki adagio en keskin acıyı anlatmayı başarır, insanı alt üst eden bir ağıta dönüşür. Minör tondaki dans müziği, erişilmeyen, küçümsenmesi gereken önemsiz doyumları gösterir gibidir (Schopenhauer, 2009, s.201).

Melodinin bu hareketliliği, onun doğasında içkin olan bir özelliğidir. Bütün bu dolanımlardan sonra melodi yine de asıl tona (tonic'e) dönmek istemektedir. Melodinin hareketliliği istemenin kendini gerçekleştirmek yani doyuma ulaşmak için uğraşının temsildir. Asıl tona dönüş ise istemenin doyuma ulaştığı anı ifade eder. Melodinin yapısını öylece görebilmek, istemenin doğasını seyretmek gibidir. Deha besteci özgün melodiler bularak, istemenin insanın derinlerindeki gizli halini açığa çıkarır. Varlığın özsel yapısının bilgisini dile getirir. Bu dil bestecinin anlama yetisinin ve bilincinin üstünde bir yapıdadır. Besteci bunu, tıpkı hipnotize ya da uyku halindeki gibi, bilişsizce (belki de bilinçdışı demek uygun olur) gerçekleştirir. Bu nedenle deha bestecinin doğasının diğer sanatçılardan farklı olduğu söylenmelidir.

Sonuç

Schopenhauer'da "isteme", varolan her şeyi kuşatan bir kör dürtü niteliğindedir. Bu dürtünün tek amacı varolmak, varlığını sürdürmektir. Görüngüler (fenomenal) olarak varolan her şey uzay, zaman ve yeter sebep (nedensellik) kalıplarıyla sınırlanmış bireyin kurgusu, tasarımıdır. Bireyin bu tasarımındaki temel ilkesi istemedir. Tek tek varolanlar istemenin belli basamaklardaki dolaylı nesneleşmesi olarak görünümüne gelirler.

Platon'un "ide" düşüncesinde söz ettiği kavram, istemenin dolaysız nesnesi olan ve görüngüler dünyasının tek tek varolanların değişmez özüdür (ilk örneğidir). İdeler istemenin upuygun nesnelere ve tek tekler dünyası karşısında varolanın birliğini ifade etmektedir.

İstemenin varlığını sürdürme dürtüsü hiç ara vermeyen sonsuz bir uğraş olarak kendini açılar. Varolan her şeyinde istemenin nesneleşmesi olduğu düşünüldüğünde, bu dürtü sürekli kendisini kendinde gerçekleştirmek ister. İsteme istediğini gerçekleştirdiği anda (doyuma ulaştığı anda) yeni bir istemeyi açığa çıkarır. İstemenin bu doyumsuz doğası Schopenhauer'a göre huzursuzluk, acı ve ızdırap nedenidir.

Buna da "istemenin köleliği" demek mümkündür.

İsteme bireylerde kendini beden olarak görünümüne getirmiştir. Beden istemenin kendisi olarak, onun amacına tabidir. Bununla birlikte beden nedensellik zincirinin dışında varolmaz, yani bireyin isteme karşısındaki köleliğinin sebebi bedendir. Bedeniyle sınırlanmış bireyin, istemenin köleliğinden sürekli anlamda bir kurtuluşu söz konusu olamaz. Bu ancak bedenden vazgeçmekle yani ölümle mümkün olmaktadır. Eğer istemenin köleliğinden kurtulmak, özgürleşmek ise Schopenhauer'a göre, bunun olanağı ancak ölümle sağlanabilmektedir. İstemenin amacının hiç bitmeyen acı ve ızdırap verici halinin karşısında intihar bir özgürleşme olanağıdır.

Schopenhauer, özgür eylem ya da iradenin, istemenin kendisinin özgür olabilmesiyle mümkün olabileceğinden söz eder. Nedensellikten bağımsız bir istemenin söz konusu olup olamayacağını sorgular ve sürekli bir özgür iradenin söz konusu olamayacağından söz eder. Schopenhauer beden-ruh ikircikliğini de reddetmektedir. Ona göre ruh yoktur. Akıl ve zihin bedenin bir işlevinin sonucudur. Bu bakımdan insanda özgür eylem

ya da iradeyi atfedecek beden dışında bir alan yoktur. Bununla birlikte bir an için de olsa istemenin köleliğinden kurtulmanın mümkün olduğunu da belirtir. Belli anlamdaki bir bilgisel yükselmeye bu başarılabilir. İstemenin bir görünüşü olarak birey kendine döner. Kendinde, kendi gizil özünü fark eder. Perde aralanır ve birey bilmenin saf, isteksiz öznesine dönüşür. Böylece görüngüler dünyasına ait çokluktan kurtulan özne, varlığı bir bütün olarak kavrar, onun seyrine dalar. Schopenhauer bunun çileci bir anlayışla bedeninin isteklerinden olabildiğince vazgeçerek veya sanat yoluyla sağlanabileceğini belirtmektedir. Azizler (ermişler) ve deha sanatçılar da bu uğraşı başarabilenlerdir.

Sanat istemenin upuygun nesnesi olan idelerin temsilidir. Deha sanatçı bilgisel bir yükselmeye birlikte ideleri eserinde görünür kılar. Sanatın insanlar üzerindeki sezgisel etkisinin nedeni de varlığın upuygun nesnesinin temsiline gücüdür. Bu noktada bir an için zaman durur, görüngüler dünyasına ait hiçbir duygu ve değer önemi kalmaz. Acı ve ızdırap son bulur ve idelerin bir bütün olarak estetik seyrine dalınır. İnsan bir an için de olsa özgürleşir.

Schopenhauer'un düşüncelerinde müziğin diğer sanatlardan ayrı bir konumu vardır. Müzik, diğer sanatlar gibi istemenin upuygun nesnesi olan idelerin temsili değil, istemenin kendisinin temsilidir. Yani istemenin temsil edilmesi bakımından ide ile müzik aynı düzeydedir. Deha besteci müziğinde bilinçsizce ve sezgisel olarak istemeyi görünür kılar. Diğer sanatçılar bilinçli bir yükselmeye ideyi temsil ederken, besteci bilinçsizce istemenin kapısını aralar. Müziğin istemeyi dolaysızca temsil etmesi bakımından insanlar üzerindeki sezgisel etkisi diğer sanatlardan daha güçlüdür.

Armoni doğayı temsil eden seslerle istemenin farklı basamaktaki nesnelleşmelerini ifade eder. Besteci müziğindeki melodik yapıyla istemenin bitip tükenmeyen uğraşını görünür kılar. Melodik değişim ve çeşitlilik istemenin doğasının dolaysız temsilidir. Bu bakımdan müzik aracılığıyla istemenin köleliğinden kurtulmanın anahtarı melodinin seyridir. Melodi, Schopenhauer'a göre bir özgürleşme olanakıdır. Melodi istemenin aşkın doğasını apaçık temsil eder. Müziğin melodik yapısı sayesinde görüngüler dünyasının bütün kalıpları kırılır ve varlık bir bütün olarak görünüme gelir. Müzik aracılığıyla sezgisel olarak istemenin

kendisini kavrayan insan, bir an için istemenin kuşatıcı baskısından kurtulur, acı ve ızdırabı son bulur. Böylece müzik aracılığıyla özgürleşmiş olur.

EXTENDED ABSTRACT

**Music as a Possibility of Freedom in
Schopenhauer's Thoughts**

*

R. Görkem Aytimur

Tokat Gaziosmanpaşa University

In this study, the possibility of free action through music was investigated in Schopenhauer's thoughts. In this context, first of all, the free will and the possibility of action in accordance with its have started to be studied by specifying the place in Schopenhauer's philosophy.

The basic approach of philosophy is "will", which is an ontological essence as well as an epistemological and moral principle. The possibility of free action or desire against the will, which is a blind impulse that encompasses everything, is stated in the context of Schopenhauer's ideas. Schopenhauer talked about the importance of music while talking about the possibility of freedom in the face of the will. In this respect, it is explain that, in Schopenhauer's thoughts, as aganist to the desire that is stated as an essence, how the possibility of free will is provided through music.

In Schopenhauer, the will is a blind impulse that encompasses everything that exists. The only purpose of this impulse is to exist and continue to exist. Everything that exists as phenomena is the design of the individual and confined to patterns of space, time and sufficient cause (causality). The basic principle in this design of the individual is the will. Individual ones appear as the indirect objectification of the will at certain levels.

The concept that Plato mentions in his "idea" thought is the invariant essence of the individual beings of the world of phenomena, the direct object of the will. The ideas are the proper objects of the will and express the unity of the existing against the world of individual.

The urge to survive reveals itself as an endless endeavor. Considering that there is objectification of the will in everything that exists, this impulse constantly wants to realize itself. It reveals a new request as soon as it realizes what it wants (when it reaches saturation). According to Schopenhauer, this insatiablenature of the will is the cause of restlessness, pain and anguish. It is possible to say this "slavery of the will".

The will is made itself appear as a body in individuals. The body, as the will itself, is subject to the will's purpose. However, the body does not exist outside the chain of causality, that is to say, it is the cause of the individual's slavery against the will. There can be no permanent liberation of the individual bounded by his body from the slavery of the will. This is only possible by giving up the body. that's means death. According to Schopenhauer, if it is to get rid of the slavery of the will, to be liberated, this can only be achieved by death. Suicide is a possibility of emancipation the never-ending pain and anguish of the goal of the will.

Schopenhauer mentions that free action or will is only possible if the will itself can be free. It asks whether there can be any will independent of causality and that there is no permanent free will. Schopenhauer also rejects body-spirit duality. According to him, there is no soul. Wisdom and mind are the result of a function of the body. In this respect, there is no space other than the body to attribute free action or will to man. However, he also states that it is possible to get rid of the slavery of the will for a moment. This can be achieved by a cognitive elevation in a certain sense. As an aspect of the will, the individual turns to himself. He realizes in himself his own hidden essence. The veil is spaced and the individual becomes a pure and reluctant subject of knowledge. Thus, the subject escaping from the multitude of phenomena grasps existence as a whole and dives into its course. Schopenhauer states that this can be achieved by giving up the desires of the body or possible through art.

Schopenhauer says that, artists (geniuses) and saints can to gain liberation from the slavery of the will.

In order to get rid of all the pressures of the desire on the body, the saint gives up the demands of his own body. As the meaning of giving up the demands of the body completely, giving up the body itself. The saint takes this renunciation to the point where it can advance. The saint, who seeks pure essence in himself, tries to get rid of the motives of the body condemned to the chain of causality, that is, he gives up life while he lives. For a moment the surrounding pressure of the will is broken and the idea, which is the direct objectification of the will, is grasped by the saint as a whole.

Schopenhauer says that art as one of the ways understood to will as a whole. Information about what is outside all relationships, that is, the direct, appropriate objectification of the will, is understood through art, and that is the work of the artist. Art is the representation of ideas, which is the direct object of the will. The genius artist makes the ideas visible in his work with an cognitive ascent. The intuitive effect of art on humans is also due to the power of representation of the proper object of being. At this point, time stops and no emotions and values belonging to the world of phenomena matter. The pain and suffering ends and the aesthetic course of the ideas as a whole is immersed. One gets free even for a moment.

However, according to Schopenhauer, music stands in a different place from all other arts. While all the arts make the direct objectification of the will understandable, the state of music is different. Music provides understanding of the will, not the ideas itself. Therefore, it is superior to other arts. In this respect, it is necessary to mention the place of music and its importance as a possibility of emancipation in Schopenhauer's thoughts.

Music is not a view of the ideas, the invariant essences of things belonging to the world of phenomena. Music is a much deeper art, while other arts are imitation or reproduction of ideas, the direct objectification of the will. Therefore, the effect on people is very strong. It is fully understood in the depths of human consciousness. Ideas and music are at the same level in terms of representation of the will. Genius composer, makes visible to the will in his music unconsciously and intuitively. The composer opens the door of the will unconsciously while other artists represent the ideas with a conscious ascension.

The harmony expresses the objectification of the different steps of the will with the sounds representing nature. The composer makes visible the endless endeavor of the will with the melodic structure in his music. Melodic change and diversity are direct representation of the nature of the will. In this respect, the key to getting rid of the slavery of the will through music is the course of the melody. According to Schopenhauer, the melody is a possibility of emancipation. The melody clearly represents the transcendental nature of the will. Thanks to the melodic structure of music, all the patterns of the world of phenomena are broken and the entity appears as a whole. The person who intuitively grasps to nature of the will

through music, gets rid of the surrounding pressure of the will for a moment and ends the pain and anguish. Thus, it is liberated through music.

Kaynakça / References

- Aktaş, A. O. (2012). Hayatı müzikle anlamak ve Schopenhauer felsefesinde müzik. *Doğu Batı*, 62, 43 - 70.
- Eren, I. (2018). Arthur Schopenhauer'a göre dünyayı sanatla anlamak. *Kaygı*, 30, 93-102.
- Goehr, L (2007). Schopenhauer and the musicians: an inquiry into the sounds of silence and the limits of philosophizing about music. D. Jacquette (Der.), *Schopenhauer, philosophy, and the arts* içinde (ss.200-228). New York: Cambridge University Press.
- Green, L. D. (1930). Schopenhauer and music. *The Musical Quarterly*, 16, 199-206.
- Pothast, U. (2008) *The metaphysical vision: Arthur Schopenhauer's philosophy of art and life and Samuel Beckett's own way to make use of it*. New York: Peter Lang Publishing,
- Schopenhauer, A. (1969). *The world as will and representation, volume 1*. (E. F. J. Payne, Trans.). New York: Dover Publications, Inc.
- Schopenhauer, A. (1969). *The world as will and representation, volume 2*. (E. F. J. Payne, Trans.). New York: Dover Publications, Inc.
- Schopenhauer, A. (2000). *İstencin özgürlüğü üzerine*. (M. Söyler, Çev.). Ankara: Öteki.
- Schopenhauer, A. (2009). *İsteme ve tasarım olarak dünya*. (L. Özşar, Çev.). İstanbul: Biblos Kitabevi.
- Schopenhauer, A. (2010). *Güzelliğin metafiziği*. (A. Aydoğan, Çev.). Ankara: Say Yayınları.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Aytimur, R. G. (2019). Schopenhauer'un düşüncelerinde bir özgürleşme olanağı olarak müzik. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2176-2199. DOI: 10.26466/opus.574104